

A NEMZETKÖZI JOGOK A HÁBORÚBAN

ÍRTA: .BODÓ JÁNOS,
m. kir. honvéd főhadnagy

(A SZERZŐ SAJÁTJA)

MÁSODIK RÉSZ::

TENGERI HÁBORÚ

Tartalom.

	Oldal
Előszó a második részhez	5
1. §. A tengeri hadijog történeti fejlődése	7
2. §. A tengeri háborúról általában	11
3. §. Az ellenséges kereskedelmi hajókra vonatkozó elbánásról az ellenségeskedések kitörésekor	12
4. §. Kereskedelmi hajók átalakítása hadihajókká	15
5. §. Tengeralatti önműködő ütközőaknáknak elhelyezése	17
6. §. A bombázásról tengeri haderővel háború idején	19
7. §. A genfi egyezmény elveinek alkalmazásáról a tengeri háborúban	21
A kórházhajók színe	23
A kórházhajók ismertetőjelei	24
Betegek, sebesültek, hajótöröttek és egészség- ügyi személyzet kímélése	21
8. §. A tengeri háborúban gyakorolt lefoglalást jog egyres korlátozásairól (tengeri zsákmányjog)	28
Elbánás lefoglalt kereskedelmi hajó személy- zetével	31
9. §. A semleges hatalmak jogai- és kötelességeiről	32
Hadviselő felek kötelességei semleges területen	26
ÍO. §. A háború befejezése	38
Ausztria-Magyarország által ezideig el nem fogadott egyezmény és 1909. évi londoni tengerjogi nyi- latkozat.	
11. §. A nemzetközi zsákmánybírótság felállításáról	41
Az 1909. évi londoni tengerjogi nyilatkozat.	
12. §. Tengerzár	44
13. §. Hadidugárú (contrebande)	46

	oldal
14. §. Ellenséges célzatú segély.....	50
15. §. Semleges zsákmányok megsemmisítése	52
16. §. A lobogó felcserélése	53
17. §. Ellenséges minőség.....	54
18. §. A kíséret (fedezeti)	55
19. §. Az átkutatás ellen való ellenállás	55
20. §. A kártérítés	56
Függelék.....	67
Tárgymutató	62

Előszó a második részhez.

A második részben a tengeri háborúra vonatkozó nemzetközi egyezményeket, törvényeket ösmertetem. A tengeri háborúkat lefolyásukban még nem szabályozzák kimerítően a nemzetközi jog határozványai. Ezideig az 1856. évi párisi nyilatkozat, az 1899. évi első és az 1907. évi második konferencia elfogadott egyezményei képezik pozitív jog szempontjából törvényeit.

Bár az 1909. évi londoni kongresszus tengerjogi nyilatkozata még törvényileg elfogadva nincsen, nagy horderejű határozványait, melyek kilátást nyújtanak arra, hogy rövidesen elfogadtatnak, .szükségesnek tartottam szintén ösmertetni.

A szerző.

1. §. A tengeri hadijog történeti fejlődése.

A tengeri hadijog régebben a szokásjogon alapult, amely megengedte, hogy az ellenséges hajókon levő árúkat, ha hadidugáruból nem is állottak, lefoglaltassanak; ép úgy a semleges hajókon levő ellenséges árúk is elvehetőek voltak.

Már több évszázaddal ezelőtt, a kifejlődött tengeri kereskedelem biztosítása érdekében az egyes hatalmak szükségesnek találták azt, hogy a tengeri kereskedelem és háborúra vonatkozólag szabályokat állítsanak fel, amelyek által a hatalmak önkényeskedései ellen részben meglegyenek védve. Ez persze a tengeri hatalmak részéről együttesen elérhető nem volt soha, hanem egyes államok maguk között kötöttek főleg a kalózkodás betiltására nézve *szerződéseket*. Ilyen szerződések voltak: 1675-ben Svéd és Hollandia, 1667 1674. évben Orosz-és Törökország, 1799 és 1828-ban Poroszország és az Egyesült Államok és 1871-ben Olaszország és az Egyesült Államok között.)

A párisi béke után 1856 április 16-án létrejött *párisi deklaráció* a tengeri hadijognak mintegy alapját képezte, amelyet egészen a mai napig az összes civilizált államok elösmertek, még azok is,

¹⁾ Ullmann id. ni. 505. és 506. o.; Meurer id. ni. 232. o.; Niemeyer: „Prinzipien des Seekriegsrechtes”, Berlin, 1909. 11. o. és Endres id. m. 80. o.

amelyek törvényileg nem fogadták el. A négy pont-hói álló nyilatkozat tartalom szerint — a következő:

1. *Tengeri zsákmányjog*

A tengeri zsákmányjogot magán-kalózhajók nem gyakorolhatják. (1. p.)

Semleges tulajdon még akkor sem tartozik a zsákmányjog fogalma alá, ha ellenséges hajón van. (3. p.)

Ellenséges tulajdon nem zsákmányolható, ha semleges hajón találtatik. (2. p.)

2. *Hadidugdrú-jog:*

A hadidugárú lefoglalása semleges árúkra is kiterjed, amelyek semleges hajón találhatók. (2. és 3. pont.)

3. *Tenger zár-jog:*

A tengerzár csak akkor jogérvényes, ha az tényleg és haderővel (hadihajókkal) eszközöltetik, amely a blokád érvényességét lehetővé teszi. (4. p.)

Az 1899. évi *első hágai konferencia* a III. Egyezményében az 1864. augusztus hó 22-én létrejött genfi egyezményt a tengeri háborúra is kiterjeszti.¹⁾ Ez alkalommal „óhaj” gyanánt kimondatott (1. I. rész 10. o.), hogy: a fegyverek és hajóágyuk mintájának az államok által kölcsönösen megállapított szabályok szerint való szerkesztésére, a magántulajdonnak tengeri háborúban való sértetlenségére,²⁾ valamint kikötők, városok és fal-

¹⁾ L. „Budapesti Közlöny” 19.3 é. 205. sz. 124 - 129. o.

²⁾ E kérdéssel már több mint száz éve főleg az Egyesült Államok foglalkoztak, míg a magántulajdon sért-

vak bombázására ¹⁾ vonatkozó kérdések egy későbbi konferencia által vizsgáltassanak meg.

Az 1907. évben megtartott *második hágái békekonzferencia* a tengeri hadijogra vonatkozólag már részletes határozványokat tartalmaz. Ezen egyezmények a következők:

VI. Az ellenséges kereskedelmi hajókra vonatkozó elbánásról az ellenségeskedések kitörésekor.

VII. Kereskedelmi hajók átalakítása hadihajókká.

VIII. A tengeralatti önműködő ütközőaknáknak elhelyezéséről.

IX. A bombázásról tengeri haderővel háború idején.

X. A genfi egyezmény elveinek alkalmazásáról a tengeri háborúban. (Az 1907. évi III. Egyezmény megfelelően kiegészítve.)

XI. A tengeri háborúban gyakorolt lefoglalást jog egyes korlátozásairól.

XIII. A semleges hatalmak jogairól és kötelességeiről tengeri háborúban.

hetetlenségének elvét Anglia tagadásba vette. E konferencián is az Unió tett erre vonatkozólag javaslatot, azonban nem lett elfogadva s így csak a fentebbi óhajt mondták ki. Meurer id. m. II, 262 263. o.; Endres id. m. 80. o.”; Eöttevényi Nagy id. m. 26. o. láb. és Niemeyer id. m. 20. o.

¹⁾ A Nemzetközjogi Intézet ezen kérdéssel 1896-ban Velencében foglalkozott és határozatilag kimondta, hogy meg nem erősített, nyílt városoknak hadihajók által való bombázása elvileg meg nem engedhető. Az 1899-iki kongresszuson az Unió több más állammal ez érdekekben föl-szólalt, de fenti óhajnál nagyobb eredményt nem értekel. Meurer id. m. 11., 159 - 160. o; Eöttevényi Nagy id. m. u. o.

A XII. Egyezmény, amely tengeri zsákmányügyi bíraskodásról szól, Ausztria-Magyarország ezideig még nem fogadta el.

Az 1909. év február hó 26-án kelt londoni *tengerjogi nyilatkozat* bár a tengeri hadijog szabályait részletesen kiterjesztette, eddig törvényileg nem lett elfogadva s így mint pozitív jog egyelőre számításba nem jön.

A nyilatkozat 71 szakaszból áll és a következő fejezetekből:

- I. Háborús időkben lejátszó blokád (tengerzár).
- II. A hadidugárú (contrebande) szabályai.
- III. Az ellenséges célzatú segély.
- IV. A semleges zsákmányok megsemmisítése.
- V. A lobogó felcserélése.
- VI. Az ellenséges minőség szabályai.
- VII. A kíséret (fedezet).
- VIII. Az átkutatás ellen való ellentállás.
- IX. A kártérítésről.

Ezen fejezeteken kívül a londoni kongresszuson még egy *óhajban* annak adtak kifejezést, hogy az államok részéről előnyös lenne egy oly egyezmény megkötése, amelynek alapján ezen államok feljogosíthatnának arra, hogy ratifikacionális okirataik benyújtása alkalmával fenntartással élhessenek, amely fenntartás abban állana, hogy a nemzetközi zsákmánybírótság jogsegélyét saját állami zsákmánybíróágaik döntése ellenében közvetlen kártérítési per alakjában vegyék igénybe bizonyos feltételek mellett.¹⁾

¹⁾ Eöttevényi Nagy id. m. 121. o.; Endres id. m. 109—110. o.

2. §. A tengeri háborúról általában.¹⁾

Miként a szárazföldi háborúban, úgy a tengeri háborúban is a cél az ellenfél katonai és nemzeti erejének gyengítése, illetve megsemmisítése.

Míg azonban a szárazföldi háborúban a fegyveres erők nyílt mérkőzése a döntő, a magántulajdon sérthetetlen, addig a tengeri háború eszközeiben a *tengeri zsákmányjog*, vagyis a magántulajdon elvétele, megsemmisítése, valamint a *tengerzár* (blokád) fontos szerepet játszanak. E háborúban egy különös cél: az ellenfél tengeri *kereskedelmét károsítani*, tönkretenni.

A tengeri háborúban a hadijognak a szárazföldi háborúra vonatkozó szabályai érvényesek; miután lefolyásában, tulajdonságaiban azonban attól eltérő, szükséges, hogy ennek megfelelően külön szabályai is legyenek. E felállított szabályok ma még hiányosak, nem terjeszkednek ki minden irányba, azonban elegendők — egyelőre — ahhoz, hogy a hatalmak tengeri önkényeskedéseit megfékezzék és a békés nemzetközi tengeri forgalmat biztosítsák.

A tengeri háború *színterét* a nyílt tenger, a hadviselő felek partvidéke és nemzeti vizei képezik.

Legfontosabb hadieszköze a szervezett *hajóhad*, amely az állam katonai erejének egyik alkotó részét képezi. Ezen hajóhad megerősítésére és kiegészítésére szolgál az előirt feltételek mellett megalakult *önkéntes flotta* (1. hátrább 4. §-t).

A tengeri háború rendszeren össze van kötve

¹⁾ Ullmann id. m. 504. o.; Endres id. m. 79. o.; Csarada id. m. 609—610. o. és Nicneyer id. ni. 3. p,

szárazföldi háborúval, mely esetben előbbinek leginkább másodrendű szerepe jut, mert — mint Niemeyer is mondja — a tengeri háború általában egy elérhetetlen, soha a végső hadicélt el nem érő módja a hadviselésnek. Még az ellenfél tengeri hadierőjének teljes megsemmisítése, a kereskedelmének tönkretéveése és tengeri forgalmának megszakítása sem idéz elő oly káros következményeket, mint a szárazföldi háborúban egy ellenséges terület katonai megszállása.

3. §. Az ellenséges kereskedelmi hajókra vonatkozó elbánásról az ellenségeskedések kitörésekor.¹⁾

Régebben, különösen a kalózkodás idejében a kereskedelmi hajók áruikkal együtt állandó veszedelemben forogtak.

Ellenségeskedés esetén pedig minden eszközt fölhasználtak arra, hogy az ellenfélnek minél nagyobb kárt tegyenek. Így megengedett volt, hogy az ellenség hajóit elkobozhatták még akkor is, ha nem volt már ideje az ellenséges kikötőt elhagyni, vagy ha az ellenségeskedés által váratlanul lett meglepve.

Különösen Anglia gyakorolta az elkobzási jogot. A krimi hadjárat után lassan ez a rabló-hadjáratszerű eljárás szünni kezdett azért, hogy az ellenséges kereskedelmi hajók adott határidőn belül a kikötőből szabadon elvonulhattak. A hajók-

¹⁾ 1907. é. VI. Egyezmény.

nak különben említett módon való elkobzása ellen számos szerződés is jött létre, mindazonáltal csak fordultak elő visszaélések, míg lassan ez a kényszereszköz kijött a gyakorlatból.¹⁾

A fenti cím alatti egyezmény oly célból kötött, „hogyan megvédelmezzék a nemzetközi kereskedelem biztonságát a háború meglepetései ellen és az új gyakorlatnak megfelelően, amennyire lehetséges, a jóhiszeműleg megkezdett műveletek amelyek foganatosítása az ellenségeskedés kitörése előtt már folyamatban volt.”²⁾

Ha az ellenségeskedés kitörésekor valamelyik hadviselő fél kereskedelmi hajója ellenséges kikötőben van, vagy akként érkezett oda, hogy a háborúról nem „ volt még tudomása, úgy kívánatos;”) hogy azonnal vagy adott határidőn belül menetlevéllel felszerelve, rendeltetési kikötőjébe vagy részére kijelölt más kikötőbe szabadon elvonulhasson. (1. cikk.)

Nem lehet elkobozni:

a) Azt a kereskedelmi hajót, amelyet erőszakosan visszatartanak s így az adott határidőn belül nem távozhatott el (2/1 cikk);

¹⁾ Csarada id. in. 579. o. láb., a cs. és kir. osztrák-magyar külügyi minisztérium hivatalos kiadványa. Wien, 1938., 17. o.; Eöttevényi Nagy id. m. 94. o. és i. m. I. r. 17. o.

²⁾ Id. egyezmény bev. szöve.

³⁾ Tehát a feltétlen kötelezettsége annak, hogy a hajóknak határidő adassék az elvonuláshoz, nem lett deklarálva, ami a tengeri nagyhatalmak vonakodó álláspontján múlt. Eöttevényi Nagy id. ni. 94. o.

b) oly kereskedelmi hajókat, amelyek a háború kitörésekor hagyták el kikötőjüket s még a nyílt tengeren vannak.

Ha azonban útközben egy saját vagy idegen ország kikötőjében megfordultak, úgy ezen kímélet megszűnik és a tengeri hadijog szabályainak vannak alávetve. (3. cikk.)

Lefoglalhatók:

a fentebb a) és b) pont alatt említett hajók oly kötelezettséggel, hogy a háború után kártérítés nélkül visszaadtnak, vagy kártérítés fizetése ellenében lesznek megsemmisítve vagy megtartva. Utóbbi esetben a hajón levő személyek biztonságáról és a hajópapirosok megőrzéséről gondoskodni kell. (2/2., 3/1 cikk.)

Ezen említett hajókon található ellenséges árú szintén vagy le lehet foglalni és a háború után kártérítés nélkül visszaadni, vagy kártérítés fizetése ellenében akár a hajóval vagy külön megtartani. (4. cikk.)

Fentebbi határozványok (1—4. cikkek) nem vonatkoznak oly kereskedelmi hajókra, amelyeknek építési módja azt mutatja, hogy hadihajóvá való átalakításukat célozzák. (5. cikk.)

Az elfogott hajó bírói ítélet előtt, vagy mielőtt a kikötőbe hozatott, bizonyos pénzüsszeggel („billet de ranson, ransom bill) *megválthatja* magát, de ez csak egy meghatározott utazásra érvényes. Sok állam az ily módon való megváltást — mint a bírói hatáskörbe való beavatkozást — megtagadja.¹⁾

¹⁾ Hollandia 1700-ban, Spanyolország 1782-ben,

Az el nem ítélt hajót egy saját állambeli hadihajó vissza is foglalhatja. Ezen eljárás *vissz-zsákmánynak* (reprise, rescousse) nevezetik. Felszabadulhat egy hajó *szökés* által is.¹⁾

4. §. Kereskedelmi hajók átalakítása hadihajókká.)

A tengeri hatalmak szervezett hadihajóhadukat átalakított *kereskedelmi hajókkal* — önkéntes flottával — *megerősíthetik*.

„A kereskedelmi tengerészeti hajóinak háború idején a hadihajók csoportjába való felvételére nézve szükséges feltételek megállapítására, valamint, hogy a nyílt tengeren átalakíthatók-e a kereskedelmi hajók hadihajóvá, a hatalmak ezideig

Oroszország 1787-ben, Svédország 1788-ban, Dánia 1810-ben tagadta meg a hajó megváltását. Franciaország megengedi, míg Anglia ezt bizonyos feltételekhez köti. Geffken: „Das Seekriegsrecht”. Holtzendorff Handb. 126. §.2.; Csarada id. m. 614. o. láb.

²⁾ Csarada id. m. 614. o.

³⁾ Az 1907. évi VII. Egyezmény.

Ezen egyezménynek előzménye az, hogy 1887-ben Anglia, Franciaország, az Amerikai Egyesült Államok és más hatalmak szerződéseket kötöttek magánhajózási társaságokkal, hogy hajóikat háború esetén hajóhadukba beosztják, sőt úgymint intézkedtek, hogy ily hajók már eredetileg úgy építendőek, hogy hadihajóvá való átalakításuk könnyen történhessen.

Ennek akarták elejét venni jövőben a hatalmak s így jogilag szabályozták a magánhajóknak hadi célokra való igénybevételét. Csarada id. m. 610—611. o. láb.

megegyezésre jutni nem bírlak, az átalakítás helyére nézve pedig megállapodásra sem jutottak.”¹⁾ Hadihajóvá átalakított kereskedelmi hajók akkor bírnak az előbbi *jogai és kötelezettségeivel*:

a) ha az illető hatalom egyenes fennhatósága, ellenőrzése és felelőssége alatt állanak és annak lobogóját viselik (1. cikk);

b) ha a hazájuk hadihajóinak megkülönböztetett jelvényeit viselik -) (2. cikk);

c) ha a parancsnok az állam szolgálatában áll és annak felhatalmazását bírja, továbbá neve a haditengerészeti tisztjeinek névsorában szerepel (3. cikk);

d) ha a hajó személyzete a katonai fegyver szabályainak van alávetve (4. cikk);

e) ha a hajó műveleteiben a tengeri haditörvények és szokások szerint jár el. (5. cikk.)

Emellett köteles az állam, mihelyt lehet, az átalakítást hadihajórajának hajójegyzékében feltüntetni. (6. cikk.)

¹⁾ Fenti egyezmény bev. szöve.

²⁾ Az orosz-japán háborúban a Fekete-tengeren állomásozó orosz önkéntes flottának két hajója: a „Petersburg” és „Smolensk”¹¹ kereskedelmi lobogójuk védelme alatt akadálytalanul mentek át a Dardanellákon, a Suez-csatornán kitűzték az orosz hadilobogót és így hadihajóvá változtak át. Ily minőségben egy angol hajót tartóztatott fel az egyik, de Anglia fellépésére szabadon bocsátották s Oroszország betiltotta mindkét hajónak, hogy a háború tartama alatt hadiszolgálatokat teljesíthessenek. Ullmann id. m. 506. o. és Csarada id. m. 610. o. lábja.

5. §. Tengeralatti önműködő ütközőaknák elhelyezése.¹⁾

A tengeri utak az összes nemzetek számára szabadon nyitva állanak.

A háború borzalmasságainak csökkentése végett, valahíht a békés hajózásnak háború esetén való biztosítása miatt szükséges a tengeralatti önműködő ütközőaknák alkalmazásának korlátozása és szabályozása.²⁾

A tengeri aknák alkalmazásának végleges betiltása — tekintettel, hogy még nem minden állam rendelkezik oly hajórajjal, amelyik partjának védelmére elegendő lenne — ezideig még nem volt lehetséges, bár az orosz-japán háború nagyon is megmutatta ennek a rendszernek árnyoldalait, midőn a felszabadult aknák még olyankor is bizonytalanná tették a kikötők bejáratait, mikor az ellenségeskedések megszűntek s így a kereskedelmi és forgalmi érdekek kiszámíthatatlan nagy károkat szenvedtek.³⁾

Tilos:

a) le nem horgonyzott önműködő ütközőaknákat elhelyezni, kivéve, ha oly módon vannak szerkesztve, hogy ártalmatlanokká válnak legfeljebb egy óra eltelte után attól az időtől számítva, amikor kikerültek annak ellenőrzése alól, aki azokat elhelyezte;

¹⁾ 1907. é. VIII. Egyezmény.

²⁾ U. o. bev. szöve.

³⁾ A cs. és kir. osztr. és magy. külügymin. kiadv. 21—22. o.

b) oly lehorgonyzott önműködő ütközőaknákat elhelyezni, amelyek nem válnak ártalmatlanokká, mihelyt horgonyuktól elszabadultak;

c) oly torpedókat használni, amelyek nem válnak ártalmatlanokká, ha céljukat eltévesztették (1. cikk);

d) oly önműködő ütközőaknákat az ellenség partjai és kikötői előtt elhelyezni, melyeknek célja tisztán a kereskedelmi hajózást megakadályozni.

A békés hajózás biztonsága érdekében a hadviselő felek kötelesek — amennyire lehetséges — gondoskodni arról, hogy a kérdéses aknák bizonyos időn belül ártalmatlanokká váljanak.

Ha a fölöttük gyakorolt felügyelet megszűnt, mihelyt a hadikövetelmények megengedik, kötelesek a veszélyes helyeket a hajózással tudatni, amely közléseket diplomáciai utón a kormányokhoz is keli juttatni.

Minden semleges hatalom, amely partjai hosszában önműködő ütközőaknákat helyez el, a hadviselő felekhez hasonló rendszabályokat köteles betartani és úgy a hajózással, mint diplomáciai utón a kormányokkal tudatni kell, hogy mely helyeken fog önműködő ütközőaknákat elsüllyeszteni. (4. cikk.)

A szerződő államok kötelesek a háború befejeztével az elhelyezett — a másik fél partjainál levőket tudatva — aknákat a legrövidebb időn belül eltávolítani. (5. cikk.)

Amely hatalomnak ily modern aknái nem volnának, kötelesek, mihelyt lehetséges, ezen készetüket akként átalakítani, hogy a fenti követelményeknek megfeleljenek. (6. cikk.) 1.

Ezen egyezmény hatálya hét évig tart, a megerősítő okirat első letételének időpontjától számítva. (11. cikk.)

Ha a megállapított határidőn belül egy harmadik békekonferencia az önműködő ütközőaknákra nézve újabb határozványokat nem hoz, úgy a hét év lejárta előtt egy félévvel a szerződő hatalmak tárgyalásra újból összegyűlnek. (12. cikk.)

6. §. A bombázásról tengeri haderővel háború idején.¹⁾

Az első békekonferencián 1899-ben mármint óhaj kimondatott, hogy kikötőknek, városok- és falvaknak tengeri haderővel való bombázása egy legközelebbi konferencián a vizsgálat tárgyává tétessék, (i. m. I. r. 10. o.)

1907-ben erre vonatkozólag megkötött egyezmény bevezető szövege a következőket mondja: „Meggondolván azt, hogy fontossággal bír a tengeri haderővel való bombázást oly általános rendelkezések alá vonni, amelyek a lakosságnak jogait és a főbb építmények fennmaradását biztosítják azáltal, hogy erre a hadműveletre a lehető mértékben kiterjesztést nyer a szárazföldi háború törvényei és szokásai tárgyában 1899-ben készült szabályzat; lelkesedést merítvén ekként abból a vágyból, hogy az emberiség érdekeit szolgálják és csökkentsék a háború kegyetlenségeit és csapásait”, elhatároztatott, hogy e célból egyezményt kötnek.

¹⁾ 1937. é. IX. Egyezmény.

Általában ugyanazon elvek mérvadóak itt is, mint a szárazföldi háborúban (1. i. m. I. r. 13. §-t).

Tilos bombázni:

a) védtelen kikötőket, városokat, lakóhelyeket vagy épületeket;¹⁾

b) valamely helységet azért, mert kikötője előtt önműködő ütközőaknák vannak elhelyezve (1. cikk);

c) védtelen helységeket vagy helyeket azért, mert pénzbeli szolgáltatásokat nem fizetnek. (4. cikk.)

Bombázhatók:

a) katonai művek, katonai vagy haditengerészeti telepek, fegyvertárak, hadszertárak és oly műhelyek, amelyek hadicélokra felhasználhatók, ha felszólítás dacára a kiszabott határidőre a helyi hatóságok ezeket szét nem rombolták. A bombázás okozta károkért a parancsnok nem felelős.

Ha katonai kényszer sürgősen megkívánja, úgy a haladék adása nélkül is megkezdhető a bombázás, de ez esetben a parancsnoknak intézkedni kell, hogy a várost minél kevesebb hátrány érje (2. cikk);

b) oly katonailag nem védelmezett kikötők, városok, falvak, amelyeknek helyi hatóságai az alakszerű felszólítás dacára, a pillanatnyi szükségből előállott élelmi és ellátási cikkek kiszolgáltatását nem teljesítik, a bombázás pedig határozottan be lett jelentve.

A tengeri haderő parancsnokának felhatalma-

¹⁾ Lásd előbbre 1. §. 4. lábjegyzet

zásával követelt szolgáltatásoknak természetesen arányban kell állani a helység anyagi erejével.

Ha lehetséges, készpénzzel kell fizetni, különben elismervényt kell adni. (3. cikk.)

A bombázás alkalmával amennyire lehetséges, *kímélni* kell: az istentiszteletre szolgáló, művészetnek, tudománynak és jótékonyágnak szánt épületeket, történelmi műemlékeket, kórházakat, betegek és sebesültek elhelyezésére szolgáló helységeket, feltéve, hogy hadicélokra nem lesznek felhasználva.

A lakosságnak ezen épületeket látható jelvényt nyel kell feltűnővé tenni. A jelvény négyszögű nagy, merev felület, amelyet az egyik átló két színes háromszögre oszt, még pedig a felső fekete, az alsó fehér (tehát a lovas csapat fordított jelzéséhez hasonlít). (5. cikk.)

A bombázás *előtt* a hatóságokat a támadó tengeri haderő parancsnokának *értesíteni* kell. Ez elmarad, ha azt a katonai követelmények úgy kívánják. (6. cikk.)

Még a rohammal bevett várost vagy helységet is *tilos fosztogatásra* kiszolgáltatni. (7. cikk, 1. i. m. I. r. 56. o.)

7. §. A genfi egyezmény elveinek alkalmazásáról a tengeri háborúban.¹⁾

A háborútól elválaszthatatlan bajokat hogy csökkentsék, az 1906. évi genfi egyezmény határozványait megfelelően a tengeri háborúra is ki-

¹⁾ 1907. é. XI. Egyezmény.

terjesztették, illetve e tárgyban 1899. július 29-én kötött egyezményt kiegészítették.

Kíméletben részesítendők és le nem foglalhatók:

a) *Katonai kórházhajók,*¹⁾ amelyek kizárólag betegek, sebesültek és hajótöröttek segítségére vannak berendezve.

Ezek neve a háború, illetve használatbavételük előtt a hadviselő hatalmakkal közlendő.

A katonai kórházhajók még semleges területen is kíméletben részesülnek és az ellenségeskedés tartama alatt le nem foglalhatók (1. cikk);

b) *magánosok* vagy hivatalosan elismert *jótékony egyesületek* által felszerelt kórházhajók, melyek hatalmuktól hivatalos megbízást kaptak és nevük idejében, használatuk előtt közölve lett.

Ezen hajóknak hatósági okirattal kell birni arra nézve, hogy elindulásuk alkalmával a hatóság ellenőrzése alatt állottak (2. cikk);

c) azok a kórházhajók, amelyeket *semleges* országokhoz tartozó *magánosok* vagy hivatalosan elismert *egyesületek* egészen vagy részben saját költségükön szereltek fel, feltéve, hogy saját kormányuk előzetes beleegyezésével és a hadviselő fél felhatalmazásával magukat a hadviselő felek egyikének igazgatása alá helyezték és hogy az illető hadviselő fél nevüket ellenfelével az ellenségeskedések megkezdése alkalmával vagy folyamán, mindenesetre azonban bárminemű használatba vételük előtt közölte. (3. cikk.)

¹⁾ 1907. é. XI. Egyezmény

Az a), b) és c) pontban megnevezett kórház-hajóknak a sebesülteket, betegeket és hajótörötteket, tekintet nélkül állampolgárságukra, segítségben kell hogy részesítsék.

Katonai célokra nem használhatók, a harcoló felek mozdulatait nem szabad akadályozniuk.

Ütközet előtt, alatt és után saját kockázatukra működnek. A hadviselő felek a felügyelet és átkutatás jogával bírnak, közreműködésüket visszautasíthatják, súlyos körülmények esetén le is tartóztathatják.

A hadviselő felek az adott parancsokat a kórházhajók naplójába bejegyzik. (4. cikk.)

A kórházhajók feladatainak megkönnyítésére vonatkozó nemzetközi egyezmény (1913. évi XLVIII t.-c.) szerint az a), b) és c) pontban foglalt feltételeknek megfelelő hajók valamely szerződött fél kikötőjében az állam javára kirótt minden illetéktől és díjtól mentesek.¹⁾

A kórházhajók színe.

A katonai kórházhajókat *fehér* színű külső festéssel és ezen vízszintesen körül futó mintegy másfél méter széles *zöld* sávval kell felismerhetővé tenni.

A fentebb b) és c) alatt említett hajók szintén fehér színűek, csak a körülfutó sáv nem zöld, hanem *vörös*.

¹⁾ Szövegét 1. Bud. Közlöny 1913. évf. 205. szám, 137—139. oldalon.

Ezen hajók csónakjai és más kisebb vízijárművei *hasonló* színekkel látandók el.

Nevezett hajók és vízijárművek közül azok, amelyek az őket megillető kíméletet éjjelre is biztosítani akarják, — annak a hadviselő félnek beleegyezésével, akit kísérni akarnak — gondoskodni kell, hogy az őket megkülönböztető festés eléggé látható legyen. (5. cikk.)

A kórházhajók ismertetőjelei.

Minden kórházhajó a *genfi* vöröskereszt zászló mellett saját *nemzeti lobogóját*, ha *semleges* államhoz tartozik, úgy még *az illető hadviselő félnek*, amelyhez csatlakozott, a *zászlóját* is köteles a *fő-árbócra* felvonni.

Ha egy kórházhajó súlyos ok folytán fel lesz tartóztatva, úgy a saját hadviselő félének zászlóját bevonni tartozik. (5. cikk.)

A fentebb említett megkülönböztető jelvényeket úgy békében, mint háborúban csak a kórházhajók használhatják. (6. cikk.)

Betegek, sebesültek, hajótöröttek és egészségügyi személyzet kímélése.

A hajón folyó harcok alkalmával a betegek és sebesültek helységeit kímélni kell és ily helységek felszerelésükkel együtt lehetőleg rendeltetésüktől el nem vonandók.

Ha a szükség úgy kívánja, úgy rendelkezhetik velük a parancsnok de akkor gondoskodni kell

a betegek és sebesültek sorsáról. (7. cikk.) Ha az ellenségnek ártó célokra használják, úgy a kímélet megszűnik.

Ha ily hajók személyzete a rend fenntartása, a betegek és sebesültek megvédelmezése céljából fel van fegyverezve, vagy a hajón szikratávíró-állomás van, e körülmények nem képeznek okot arra, hogy az őket megillető védelemtől megfosztassanak. (8. cikk.)

A hadviselő felek a semleges hajók, jachtok és csónakok parancsnokát megkérhetik arra, hogy a betegek és sebesülteket fölszedjék és ápolják.

Az ily hajók — valamint amelyek önként ily tette vállalkoznak — különös védelmet és bizonyos mentességet élveznek és csak ha a semlegeséget megsértették, foglalhatók le. (9. cikk.)

A kórházhajók lelkeszei, kórházi és orvosi személyzete sérthetetlen, hadifogságba nem ejthetők. Ha a hajót elhagyják, úgy magántulajdonukat és műszereiket magukkal vihetik.

Ha ily személyzet a másik fél hatalmába került, úgy működésüket csak a főparancsnok engedélyével lehet beszüntetni.

A hadviselő felek kötelesek nevezetteknek oly illetékeket fizetni, mint a saját hadseregük hasonló személyzetének. (10. cikk.)

A beteg és sebesült hadtengerészeti katonák kíméletben részesítendőek.

A hadviselő felek bármely hadihajója a kórházhajókon levő betegek, sebesültek és hajótörtek átadását követelheti. (12. cikk.)

Az ellenfél hatalmába került betegek és sebe-

sültek mint hadifoglyok esnek elbánás alá, kiket vagy őrizet alatt lehet tartani, vagy valamely hazai, semleges vagy az ellenfél valamely kikötőjébe szállítani. Utóbbi esetben a háború tartama alatt szolgálatot nem teljesíthetnek. (14. cikk.)

Semleges hadihajó ha betegeket és sebesülteket felvesz, úgy gondoskodnia kell, hogy ezek a hadműveletekben többé részt ne vehessenek. (13. cikk.)

Semleges államoknak, ha kikötőjükbe betegeket és sebesülteket szállítanak és a hadviselő felekkel más megállapodásuk nincsen, úgy ezeket olyképp kell őrizni, hogy a háborúban újból részt ne vehessenek. Ellátásuk költségeit a saját államuk megteríteni tartozik. (15. cikk.)

Minden *ütközet után*, amennyire a katonai érdekek megengedik, a hadviselő felek kötelesek a betegeket, sebesülteket és hajótörötteket felkutatni, továbbá gondoskodni arról, hogy a halottak a fosztogatástól megoltalmaztassanak. A halottakat mielőtt el lesznek temetve, a tengerbe sülyesztve vagy elhamvasztva, alaposan meg kell vizsgálni. (1. j. m. I. r. 45-46. oldal.)

A halottaknál talált és személyazonosságuk megállapítására szolgáló jegyeket vagy katonai tárgyakat, továbbá a betegek és sebesültek létszámkimutatását kötelesek mielőbb átküldeni azok haditengerészeti vagy katonai hatóságának.

A hadviselő felek a hatalmukban levő betegek és sebesültek sorsában előforduló minden változást (internálás, kórházba szállítás, elhalálozás stb.) kötelesek nyilvántartani és egymással közölni.

A hajóban talált és magántulajdont képező tárgyakat a hadviselő felek összegyűjtve átküldik az illető ország hatóságainak, hogy az érdekelt feleknek kiszolgáltassanak. (17. cikk, i. m. I. r.)

A hadviselő felek *főparancsnokai* kötelesek ezen fentebbi cikkek végrehajtásáról gondoskodni. Előre nem látott esetekben pedig kormányaik utasításai, valamint ezen egyezmény szellemében kell eljárniok. (19. cikk.)

A hatalmak kötelesek gondoskodni, hogy ezen egyezmény szövegéről a haditengerészet, különösen a védett személyzet (egészségügyi kezelő- és ápolószemélyzet) és a lakosság *tudomást* szerezzen. (20. cikk.)

A hatalmak kötelesek intézkedni arra nézve, hogy háború esetén a betegek és sebesültek ki ne fosztassanak, továbbá akik a fentebb említett megkülönböztető jelvénynyel (hajószínnel) visszaélnek, megbüntettessenek.

Ezen egyezmény érvényességétől számított öt éven belül kötelesek a tett ily törvényes rendelkezéseket — a németalföldi kormány közvetítésével — a többi hatalmakkal közölni. (21. cikk.)

Ezen egyezmény határozványai csak a *hajóra szállt* haderőre vonatkoznak (a szárazföldi haderőre nézve l. i. m. I. r. 9. §-t).

Azon államokkal szemben, amelyek ezen egyezményt el nem fogadták és az 1899. évi hason egyezményt ¹⁾ aláírták, ez utóbbi érvényes.

¹⁾ Szövegét lásd Bud. Közlöny 1913. é. 205. szám, 124—129. oldalon.

8. §. A tengeri háborúban gyakorolt lefoglalást jog egyes korlátozásairól (tengert zsákmányjog¹).

A tengeri nemzetközi békés kereskedelmi forgalomnak biztosítása érdekében szükséges volt az elavult és vitás kérdések ingadozó talaján mozgó és a lefoglalásra vonatkozó alapelveket kölcsönös írásbeli kötelezettség mellett megállapítani.

A tengeri zsákmányjogról már Hugo *Crotius* írt 1609-ben egy munkát, amelyben a nemzetközi jog szempontjából védi a nyílt tengert és azon minden nemzet hajózásának és kereskedelmének szabadságát.²)

A tengeri zsákmányjogot a régiebb időben az államok különféle képen gyakorolták.

Így Anglia elkobozta semleges hajókon is az ellenséges árut, míg a többi európai államok az egyszerűbb „szabad hajó, szabad árú; ellenséges hajó, ellenséges árú” elvét fogadták el.

Az 1856. évi párisi deklaráció a tengeri zsákmányjogra nézve egységes szabályokat állított fel, amelyek általános érvényű jogot képeztek.³) Eszerint a tengeri zsákmányjog tárgyai: 1. ellenséges hajók; 2. azok rakományai. Viszont kivételnek alóla:

¹) 1907. évi XI. Egyezmény.

²) Csarada id. m. 100. o.

³) Így 1898-ban a spanyol-amerikai háborúban mindkét fél a párisi deklaráció elveit betartotta, dacára, hogy törvényileg egyik sem fogadta el. Niemeyer id. m. 15. o.; Csarada id. m. 162. o.; Ullmann id. m. 512. o. és Endres id. m. 93. o.

1. az ellenséges hajón levő semleges áruk; 2. semleges hajón levő ellenséges áruk.

A hadviselő felek hadihajóinak — a követelt feltételek mellett szervezett önkéntes flottájuknak — jogukban áll a tengeri háború körletén belül hajókat *feltartóztatni* és *átkutatni* (droit de visite).

Az átkutatás célja *megállapítani*:

1. hogy a hajó tényleg semleges, melyet a semleges lobogó használata jogosan megillet;

2. hogy nem szállít-e hadidugárút;¹⁾

3. hogy nem jön-e blokirozott kikötőből, vagy nincs-e ilyen kikötőbe küldve; és

4. hogy fedélzetén nincs-e ellenséges állami tulajdon (t. i. az ellenséges magántulajdont²⁾ védi a semleges lobogó).

¹⁾ Előfordulhat olyan eset is, amikor a hajó útlevéle egy semleges kikötőbe szól, de az általa szállított dugárúnak rendeltetése az, hogy a semleges kikötőn keresztül az ellenség birtokába jusson. Az Amerikai Egyesült Államok és Anglia felfogása szerint az ilyen hajó elkobozható, mit utóbbiak a búr háború idejében gyakoroltak is.

Ennek alapján fogták el pl. az olaszok 1896. dec. 8-án a „Doelwyk” nevű holland hajót, mely hadidugárúval megrakodva Djibuti francia kikötő felé hajózott. Az olasz szákmányügyi bíróság annak a gyanúnak alapján, hogy a hadidugárút nevezett kikötőből semleges szárazföldön át Abessziniába szállítják, jogos szákmánynak nyilvánította. Renault, Archiv Dyl. 1897. I. k. 81. 1.; Csarada id. m. 629. o. láb. és Niemeyer id. m. 26. o.

²⁾ Hogy mi képez ellenséges magántulajdont és hogy mi semlegest, az az egyezményekben nehezen lesz megállapítható, vagyis mindenkor vitás kérdést fog képezni. (Pl. egy vízen levő árúnál a feladó-e, vagy akinek küldte a tulajdonos?)

Azon államok, amelyek a párisi deklarációt el nem fogadták, ezen jogot kalózhajóikkal is gyakorolhatják.

Az átkutatást *eljárás*: a hajó feltartóztatása, a hajópapírok¹⁾ megvizsgálása és a hajó átkutatása.

Le nem foglalható:

Semleges vagy hadviselő feleknek tengeren szállított akár hivatalos, akár magánjellegű *levelei*.

A hajó lefoglalása esetén az ily küldeményeket rendeltetési helyeikre továbbítani kell, kivéve a tengerzár megsértése esetén, mikor a tengerzár alá vett kikötőbe címzett vagy onnan küldött levélpostá küldemény nem továbbítandó. (1. cikk.)

Semleges kereskedelmi hajók, ha levélpostát szállítanak, a haditörvényeknek vannak alávetve s így kényszerűség esetén az átkutatásnak, mit kíméletesen és gyorsan kell eszközölni. (2. cikk.)

Lefoglalástól ment hajók:

a) Parti halászatra, helyi közlekedésre szolgáló hajók, halászati eszközeik, árbocfelszerelésük, hajózási szereik és rakományuk (3/1. cikk);

¹⁾ A hajópapírok:

1. A hajó tulajdonjogát, építési módját, építési anyagát, nagyságát és nevét magában foglaló okmány — *hajó-építési okmány* (Beibriei).

2. *Lajstromozási okmány* (ideiglenes útlevel), mely a hajó nemzetiségét és azt a jogát, hogy a hajózási osztályzatra nézve megszabott határokon belül szabadon járhat, igazolja.

3. *Személyzeti jegyzék* (rolle d'équipage), melyben a hajóparancsnok és legénység, valamint a hajón alkalmazott minden más egyén névszerint bejegyzendő. Csarada id. m. 477. o. 3. lábja.

b) vallásos, tudományos vagy emberbaráti célokat szolgáló hajók (4/1. cikk).

A sérthetelenség *megszűnik*, ha a hajók az ellenségeskedésben bármikép résztvesznek.

Tilos az említett hajók ártalmatlan jellegét békés külsejük meghagyása mellett katonai célokra használni (3/_{r,i}. cikk.);

c) a semleges államok hadihajói; és

d) azok a hajók, melyeket hadihajó kísér.

Elbánás lefoglalt kereskedelmi hajó személyzetével.

Ha valamelyik hadviselő fél egy ellenséges kereskedelmi hajót lefoglal, úgy ennek személyzete *hadifogságba* kerül.

Ily hajók egyénei (kapitány, tiszt, legénység) — akár semleges, akár ellenséges államhoz tartoznak — nem kerülnek: hadifogságba, ha alakszerű iratban kötelező ígéretet tesznek, hogy a háború alatt avval összefüggő szolgálatot nem teljesítenek. (5., 6. cikk.)

A semleges vagy az ellenfélhez tartozó szabadon bocsátott személyek neveit a hadviselő felek egymással közlik s ezeket háborúban alkalmazni tilos. (7. cikk.)

Azon hajók, amelyek az ellenségeskedésben résztvettek, ezen kíméletben nem részesülnek. (8. cikk.)

9. §. A semleges hatalmak jogai- és kötelességeiről.¹⁾

Ezen egyezmény oly célból kötött, hogy csökkentsék azokat a nézeteltéréseket, amelyek a semleges hatalmak és a hadviselő hatalmaknak tengeri háború esetén fennálló viszonya tekintetében még fennforognak s hogy kikerüljék azokat a nehézségeket, amelyekre e véleménykülönbségek alkalmat adhatnak.

Habár nem is lehetett oly megállapodásokat kötni, — mondja ezen egyezmény bevezető része — amelyek a gyakorlatban előfordulható összes körülményekre kiterjednek, mégis elvitázhatatlan előnye van annak, ha a lehetőséghez képest közös szabályok létesülnek arra az esetre, ha háború törne ki.

Azokban az esetekben, amelyekről ezen egyezmény nem rendelkezik, a nemzetközi jognak általános elveit kell figyelembe venni.

A bevezető szövegben kifejezés adatott annak, hogy kívánatos, miszerint a hatalmak pontos rendelkezéseket bocsássanak ki a semlegesség állapotának jogkövetkezményeiről.

Az egyezmény szabályait a semleges hatalmak az egyes hadviselő felekre pártatlanul kötelesek alkalmazni. Ebből az alapgondolatból kifolyó elv szerint ezeket a szabályokat a semleges hatalom a háború tartama alatt csak akkor változtathatja meg, ha a változtatást az addig szerzett tapasztal-

¹⁾ Az 1907. é. XIII. Egyezmény.

latai saját jogainak megóvása végett mutatnák szükségesnek.

Az egyezmény *tartalma* a következő:

Ha egy hajó lefoglalása a *semleges* hatalom parti vizein történik, ha az ily zsákmány még az ő fennhatóságának területén van, köteles a rendelkezésre álló eszközöket felhasználni arra, hogy a zsákmányt tisztjeivel és legénységével együtt elbocsássák és hogy a foglaló félnek ily hajóra helyezett legénysége visszatartassék.

Ha a lefoglaló hajó a semleges hatalom fennhatóságának területét már elhagyta, a semleges hatalom kívánságára a lefoglaló fél kormánya köteles az ily hajót tisztjeivel és legénységével együtt elbocsátani. (3. cikk.)

Tilos valamely hadviselő fél részére közvetlenül vagy közvetve hadihajót, lőszert vagy más hadiszert átadni. (6. cikk.)

A semleges hatalom nem köteles megakadályozni, hogy a hadviselő felek részére fegyvereket, lőszert s általában bármely olyan dolgot, amely a hadseregnek vagy a hajórajnak céljaira felhasználható, — területéről, vagy azon át kivigyenek.¹⁾ (7. cikk.)

Saját fennhatóságának területén a rendelke-

¹⁾ Így az angol-búr háborúban, a balkáni háborúban lovakat szállítottak ki Magyarországból, az orosz-japán háború alatt pedig a fiumei Whitehead-cég a japánoknak torpedókat.

Tekintettel, hogy magáncégek saját kockázatukra szállították, Magyarország a semlegesség szabályait nem sértette.

zésre álló eszközökkel köteles megakadályozni oly hajónak felszerelését vagy felfegyverzését, amelyről alapos okai vannak azt hinni, hogy a vele békében élő hatalom ellen irányuló cirkálásra, vagy pedig arra szolgál, hogy ily hatalom ellen irányuló ellenséges műveletekben résztvegyen.

Hasonlóképp köteles felügyelni arra is, hogy fennhatóságának területéről el ne távozhassanak azok a hajók, amelyeknek célja a cirkálás, vagy pedig az, hogy ellenséges műveletekben résztvegyenek és amelyeket egészben vagy részben fennhatóságának területén tettek hadiszolgálatra alkalmassokká. (8. cikk.)

A semleges hatalom köteles mindkét hadviselő félre egyformán alkalmazni azokat a feltételeket, korlátozásokat vagy tilalmakat, amelyeket arra az esetre állított fel, ha arról van szó, hogy a hadviselő felek hadihajóit vagy az utóbbiak zsákmányát a saját kikötőibe, réveibe vagy parti vizeire bocsássa.

Megtilthatja, hogy kikötőibe, réveibe a hadviselő felek oly hajója vonuljon be, amelyik rendeleteihez vagy szabályzataihoz nem alkalmazkodott vagy a semlegességet megsértette. (9. cikk.)

A hatalmak semlegességét nem érinti, ha parti vizeiket a hadviselő felek hadihajói és zsákmányai csak átszelik. (10. cikk.)

Megengedheti, hogy képesített révkalauzait a hadviselő felek hajói igénybe vegyék. (11. cikk.)

Ha más rendelkezés nem lett kibocsátva, úgy a hadviselő felek hadihajói, fentebb említett esetek

kivételével, 24 óránál tovább nem időzhetnek semleges kikötőben ¹⁾ (12. cikk.)

Ha az ellenségeskedések megkezdéséről értesített hatalom megtudja, hogy kikötőiben, réveiben vagy parti vizein a hadviselő felek valamelyikének hadihajója tartózkodik, köteles ezt a hadihajót felszólítani, hogy onnan 24 órán belül vagy a helyi törvényben meghatározott más időtartam alatt el távozzon. (13. cikk.)

Megengedheti, hogy zsákmányt a saját kikötőibe és réveibe kísérettel vagy anélkül bevigyenek, ha ez azért történik, hogy a zsákmányügyi bíróság döntéséig ott őrizzék. (23. cikk.)

Ha valamely hadviselő fél hadihajója felszólítás dacára sem hagyja el oly kikötőt, amelyben maradnia joga nincsen, úgy mindazon rendszabályokat alkalmazhatja, amelyekkel megakadályozza azt, hogy a hajó ne legyen képes a háború tartama alatt a nyílt tengerre jutni. Ezen rendszabályok foganatosítását a hajóparancsnok köteles előmozdítani.

Ha a semleges hatalom a hadviselő felek hajóját visszatartja, a visszatartás a tisztekre és legénységre is kiterjed.

Az így visszatartott tisztikar és legénység a hajón hagyható vagy a szárazföldön helyezhető el s alávethető oly korlátozó rendszabályoknak, ame-

¹⁾ Ezen egyezmény megkötéséig erre nézve határozott szabályok nem állottak fenn.

Az orosz-japán háborúban a skandináviai államoka hadviselő felek hadihajóit katonai kikötőikbe nem engedték be. Csarada id. m. 624. o. lábja.

lyek alkalmazása szükségesnek látszik. A hajó gondozására szükséges legénységei azonban a hajón kell hagyni.

Tisztek, ha becsületszavukat adják, hogy a semleges területről engedély nélkül nem távoznak el, szabadlábbon hagyhatók. (1. i. m. I. r. 36. o.)

A semleges hatalmak fenti rendelkezések megsértésének megakadályozására minden eszközt kötelesek felhasználni. Ezen eljárásuk miatt az ellenséges magatartás rájuk nem fogható. (25., 26. cikkek.)

A hatalmak mielőbb kötelesek egymással közölni, hogy a hadviselő felek hadihajói a saját kikötőjükben mily elbánásban részesülnek. (27. cikk.)

Hadviselő felek kötelességei semleges területen.

A hadviselő felek kötelesek a semleges hatalmak felségjogait tiszteletben tartani. (1. cikk.)

A semleges hatalom parti vizein elkövetett ellenséges cselekmény (hajólefoglalás, átkutatási joggyakorlása) a semlegességet sérti és szigorúan tilos. (2. cikk.)

Nem állíthatnak fel zsákmánybíróságot semleges területen- vagy oly hajón, amely semleges vizeken tartózkodik. (4. cikk.)

Tilos semleges kikötőket és vizeket az ellenféllel szemben hadműveletekre felhasználni (szikratávíró-állomást felállítani” vagy bármely oly intézményt létesíteni, amely az összeköttetést a tengeri és szárazföldi haderő közt fenntartja).

A hadviselő felek hadihajói tartózkodásukat

a semleges kikötőben a törvényes időtartamon túl csak hajózár okából vagy a tenger állapota miatt hosszabbíthatják meg. Ha a késedelem oka megszűnt, úgy azonnal távozniok kell.

Ez alól kivételt képeznek a kizárólag vallási, tudományos vagy emberbaráti célokat szolgáló hajók. (14. cikk.)

Ha a semleges hatalom más törvényes intézkedéseket nem tett, úgy valamely hadviselő féltől a semleges kikötőben vagy révben egyidőben legfeljebb csak három hajó tartózkodhatik. (15. cikk.)

Ha két hadviselő fél hadihajói együtt tartózkodnak ugyanabban a semleges kikötőben vagy révben, az egyik fél hajójának távozásától a másik fél hajójának távozásáig” legalább 24 órának kell eltelni. A távozás rendjét az érkezés sorrendje határozza meg, kivéve, ha az elsőnek érkezett hajónál a további ottmaradás indokolt.

A hadihajók a semleges kikötőt vagy révet az ellenfél lobogóját viselő kereskedelmi hajó távozása után csak 24 óra elmúltával hagyhatják el. (16. cikk.)

Semleges kikötőkben és révekben hajóárúkat csak a hajózás biztonságának mértékéig szabad kijavítaniuk, de nem szabad semmi módon katonai erejüket növelni. Az ily javításokat a semleges állam állapítja meg és ezekkel a legrövidebb időn belül el kell készülni. (17. cikk.)

Semleges kikötőket, réveket és parti vizeket nem használhatják arra, hogy katonai készleteiket és hajófelszerelésüket megújítsák vagy gyarapítsák. (18. cikk.)

Élelmiszert ily helyeken csak annyit vehetnek fel, amennyi a rendes békekészlet kijavítására szükséges. Fűtőszert pedig annyit, amennyivel saját hazájuk legközelebbi kikötőjét elérhetik. (19. cikk.) Ilyen készletüket csak 3 hónap múlva újíthatják meg a semleges kikötőben. (20. cikk.)

Sérült hajó kijavítása csak a menetképeség helyreállításáig terjedhet ki és nem a harcképeség megújításáig.

Hadviselő felek zsákmányt ellenséges kikötőbe csak akkor vihetnek be, ha a zsákmánnyal hajózni nem lehet, ha a tenger állapota kedvezőtlen vagy ha a fűtőanyag vagy élelmikészlet elfogyott. Ha ezen hiányosságok megszűntek, úgy a lefoglalt hajónak azonnal távozni kell. Ha ezt nem teszi, a semleges hatalom köteles őt felszólítani, hogy haladéktalanul távozzék, ha ennek a felszólításnak sem tesz eleget, a semleges hatalom köteles a rendelkezésére álló eszközöket felhasználni, hogy a lefoglalt hajót tisztjeivel és legénységével elbocsássák és hogy a lefoglaló félnek ily hajóra helyezett legénységét visszatartsa. (21. cikk.)

10. §. A háború befejezése.¹⁾

A háború végcélja a béke, mely vagy a régi jogokat megerősíti, vagy új jogokat állapít meg.

A háború befejezhető az ellenfél területének meghódítása és bekebelezése által (debellatio²⁾)

¹⁾ A szárazföldi háborúra is vonatkozik. Csarada id. in. 170. §-ából vétettek át az adatok,

²⁾ Pl. a pápai állami bekebelezése 1870-ben az olasz királyságba.

továbbá a hadműveletek tényleges befejezése által. Utóbbi esetben a diplomáciai érintkezések jóval később vétetnek fel, miután a háború formálisan nem ért véget.¹⁾

Végül megszűnhet a háború békekötéssel.

A háborúnak a békeszerződések adják meg a jogi befejezést. Ez lehet előzetes, vagy végleges.²⁾

A békeszerződésben általában az alábbi pontozatok foglaltatnak:

1. A békeszerződés a hadviselő felek közt az ellenségeskedést azonnal megszünteti.

2. A konzuli, kereskedelmi és egyéb szerződések, melyek a háború alatt szüneteltek, újból érvényesek.

3. A békemegkötés után mindegyik állam előbbi jogainak és területeinek birtokába lép, amennyiben a békeszerződés ezeken semmit sem változtat.

4. A legyőzött fél lemondása azokról az igényekről, amelyeket a háború előidézett.

5. A békekötésekben rendszerint amnesztia adatik mindazokra a panaszokra és reklamációkra, melyek a megszálló hatalomnak a polgárok és viszont ezeknek a megszálló hatalom iránt elkövetett ellenséges tetteiből erednek. Magánjogi követelések és közönséges büntettek, melyek a hadi-

1

¹⁾ Így a francia-mexikó iháború1876-ba nszűnt meg; míg a diplomáciai érintkezés csak 1881-ben vétetett fel .

²⁾ Az 1878, évi július hó13-ik-i berlini békét az 1878. évimárcius3-iki st.-stefanói időközi (preliminar) béke előzte meg.

állapottal összefüggésben nem voltak, ide nem tartoznak.

6. A hadifoglyok kölcsönös kicserélésének módozatai. A kicserélés nem mint régen szám és rang szerint történik, hanem en bloc a tartási költségek megtérítésének feltétele alatt.

7. Ezen említett pontozatokon kívül különös megállapodások lehetnek. Ezek külön cikkelyek vagy záradékok (cluses especiales). Pl. a hadikárpótlás és területi átengedésről szóló cikkelyek.

Ide tartoznak a pótszerződések sokféle tartalommal.

AUSZTRIA MAGYARORSZÁGÁLTAL EZ- IDEIG EL NEM FOGADOTT EGYEZMÉNY ÉS 1909. ÉVI LONDONI TENGERJOGI NYILATKOZAT

11. §. A nemzetközi zsákmánybíróság fel- állításáról.¹⁾

Azon körülmény, hogy a zsákmányjoggal minduntalan — különösen régebben a magánkalózkodás idejében — nagy visszaélések történtek, arra bírták a hatalmakat, hogy a zsákmányok elbírálásának kérdését egy nemzetközi választott zsákmánybíróságra (Cour de prises) ruházzák.

Mintegy három évtizeddel ezelőtt az Institut du droit international foglalkozott a zsákmánybíráskodás kérdésével, azt kívánva, hogy a zsákmánybírósnak tisztán nemzeti szervezete összhangba hozassék a bíráskodás tárgyának határozottan nemzetközijogi jellegével. Azonban e javaslat nem volt kivihető. Meglepő volt tehát az 1907. évi hágai konferenciának XII. Egyezménye, mely szerint zsákmányügyekben egy állandó választott zsákmányügyi bíróság — mint utolsó fórum — ítél.

¹⁾ 1907. é. XI. Egyezmény. Csarada id. m. 165. §. 3. pont.

Mint a monarchia erre vonatkozó külügyminiszteri kiadványa is megjegyzi: „ezen egyezmény a második hágai konferenciának nagyfontosságú sikerét és a nemzetközi jog továbbfejlődésének markáns fordulópontját képezi, mert az újonnan létesített nemzetközi zsákmánybíróság a legelső maradandó jellegű, valóban jogi természetű organizmus a nemzetközi jog terén”.¹⁾

Ezen egyezmény szerint minden zsákmányügyben *először* a foglaló állam zsákmánybírósága hoz ítéletet. A helyi törvények állapítják meg, hogy a feljebbvitel a nemzetközi bírósághoz már az *első*, vagy pedig csak a másodfokú döntés után engedhető meg.

A nemzeti zsákmányügyi bíróság ítélete ellen, ha azoknak tárgyát *semleges* javak képezik, *minden esetben*, míg *ellenséges* javakról hozott ítélet csak következő esetekben *felelbezhető*:

1. ha ellenséges szállítmány semleges hajón,
2. vagy ellenséges hajón semleges vizeken foglaltatott le;
3. ha a foglalás vagy a hadviselő felek között érvényben levő egyezmény ellenére vagy az egyik fél valamely törvényes intézkedéseinek sérelmével történt.

Ha egyezmény lett megsértve, úgy annak határozványai, ha ilyen nem volna, úgy a nemzetközi jog elvei, illetve az igazságosság és méltányosság szabályai a mérvadók.

¹⁾ A cs. és kir. osztrák-magyar külügyminiszter hiv. kiadv. 34. o.

Az *ítélet* lehet:

1. a hajó felmentése kárpótlás nélkül;
2. felmentés kártérítés mellett;
3. a hajó felmentése a rakomány egy részének elkobzásával; vagy
4. az egész rakomány elkobzásával és
5. a hajó elmarasztalása a rakománnyal együtt.

Az ítéletet a szerződő hatalmak magukra nézve kötelezőnek ismerik el.

A nemzetközi zsákmányügyi bíróságnak vannak bírái és pótbírái, kiket a szerződő hatalmak hat évre választanak. Mindegyiknek a tengeri jogban jártasnak, nagy tudásúnak és tiszta jelleműnek kell lenni.

Ítélethozatalra kilenc bíró kell. Németország, Ausztria-Magyarország, Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Anglia, Japán, Olaszország és Oroszország részéről kinevezett bírónak a bíróságban állandóan bent kell lenni.

Elnököt a bírák választanak. A bírák útiköltsége naponta száz hollandi forint.

Székhelyük: Hága, de a hadviselő felek más-hová is áttétethetik. Működésük ideje alatt diplomáciai kiváltságokat és mentességet élveznek.

Az 1909. évi londoni tengerjogi nyilatkozat.¹⁾

12. §. Tengerzár.²⁾

Tengerzár (*blocus maritimus*) oly hadi rendszabály, melynek célja az *ellenségnek tengeri* utón való *forgalmi megakadályozni* kikötőinek és tengerpartjainak hadihajókkal³⁾ való elzárása által.

A tengerzár *kiterjed* ellenséges vagy ellenség által megszállt kikötők, tengerpartok és nemzeti folyók torkolataira.

A tengerzár oly haderővel kell végrehajtani, amely ennek érvényességét keresztül tudja vinni. Ha kedvezőtlen időjárás miatt a blokározó haderő időlegesen visszavonul, ez még a blokádz megszüntetésének nem tekinthető. Ellenben megszűnik, ha az ellenséges haderő elúzi vagy helyüket önként elhagyták.⁴⁾

¹⁾ A konferencia anyagát tárgyalja: Otfried Nippold id. m.; a német hivatalos „Weissbuch über die Ergebnisse der Londoner Seekriegsreclits-Konferenz vom 4. Dezember 1908. bis 26. Febr. 1909. (Drucksachen des Reichstages. 12. Legisl.-Periode, I. Session 1907/1909. Nr. 1286.); Endres id. m.; Eöttevényi Nagy id. m.; „Zeitschrift für internationales Privat- und öffentliches Recht” című folyóirat 1909. évi XIX. köt. 1—3. füzeté stb.

²⁾ I. fej. 1-21. §§.

³⁾ Miután az 1856. évi párisi tengerjogi nyilatkozat 1. pontjával a magánkalózkodást eltiltotta, úgy mindazon hatalmak részéről, amelyek e nyilatkozatot elfogadták, ennek 4. pontja alapján a tengerzár csak hadihajókkal eszközölhetik. L. előbbre 8. o.

⁴⁾ Csarada id. m. 618. o.

Blokád alatt pártatlanul kell minden féllel szemben eljárni.

A blokád parancsnoka megengedheti, hogy hadihajók a blokád alatt levő kikötőbe befuthassanak és ismét kivonulhassanak.

Semleges hajók engedélyvel és előállott szükség esetén szintén bevonulhatnak ily kikötőbe. Ily hajók ezen helyeket elhagyhatják, ha semmiféle be- vagy kirakodást nem eszközölnék.

A blokádot be kell jelenteni a blokározó hatalomnak. Ez alkalommal *meg kell határozni*:

- a) a tengerzár napját;
- b) az elzárandó kikötő terület földrajzi határát és
- c) a semleges hajók kifutására szolgáló határidőt.

Amennyiben ily nyilatkozat nem tétetik, úgy a blokád érvénytelen.

A blokádot be kell jelenteni továbbá diplomáciai úton a semleges hatalmaknak és az elzárt kikötő hatóságának. A helyi hatóságok mihelyt lehet, ezt tudatják a kikötőben vagy a blokád alatt levő tengerpart mentén állomásozó idegen konzulokkal.

Ha a blokád területi köre kiszélesbül, korlátozva lesz vagy megszűnik, újból bejelentendő.

Ha oly hajó közeledik, amelynek nincs tudomása a blokádról, úgy a hadviselő fél egy tisztje által ez közlendő; ezen értesítés a hajókönyvbe lesz bevezetve a nap és óra megjelölésével.

Az értesítés elmarad, ha a hajó a blokádról

tudomást szerezhették. Semleges hajó elkobzása attól függ, hogy a blokádról bírt-e tudomással.

Ha egy hajó útban találatik egy semleges kikötő felé, úgy tengerzártörés címen el nem kobozható és útjában nem lehet fültartóztatni.

A blokádtörésben vétkes hajók *rakományukkal együtt* koboztatnak el. A rakomány elkobzása elmarad, ha bebizonyítható, hogy a szállító a berakodás idejében nem bírt, vagy nem szerezhették tudomást a szándékolt tengerzáról.

13. §. Hadidugárú (*contrebande*¹⁾).

Hadidugárúnak azon dolgokat nevezzük, amelyeket *semleges* személyek *tilalom dacára* a *hadviselő felek* valamelyikének *hadicéljaik elősegítése végett szállítanak*.

Már a római törvények tiltották a dugárú szállítását, amennyiben halálbüntetést szabtak arra, aki fegyvereket eladott, vagy szállított a barbárok-nak. Ezen törvényt később a középkori pápai bullák kiterjesztették az összes keresztény hívőkre, egyházi átokkal és örökös rabszolgasággal fenyegetvén azokat, kik saracénoknak vagy eretnekeknek fegyvereket, vasat vagy építőfát szállítanak.²⁾

Az 1659-iki pirenei és az 1713-iki utrechti béke a fegyvereket, lőszereket, lovakat és nyergeket jelölte meg ilyeneknek, Később már bevonták azon dolgokat is, amelyeket csak közvetve használtak

¹⁾ II. fejt. 22-44. §.

²⁾ Geffken, Holtzendorff Handb. IV., 713—714. o.

hadicélokra pld. szenet (hajófűtésre), nyersércet (ágyú-fegyver készítésre) stb.

Így fejlődött ki lassan az *abszolút* és *relatív* dugárú fogalma, melyhez később az *esetleges* contrebande járult vagyis oly tárgyak, amelyek csak az illető hadviselő félre nézve károsak.¹⁾

A londoni tengerjogi nyilatkozat már részletesen sorolja fel azon tárgyakat és anyagokat, amelyek mint hadidugárú vagy mint nem olyanok minősíthetők.

Abszolút dugárú:

Mindenféle fegyver, vadászfegyver, fegyveralkatrészek, lövegek, töltények és alkatrészeik, lőpor, robbanóanyagok, ágyútalpak, lőszerkocsi, tábori kovácműhelyek és a hozzá tartozó alkatrészek, katonai ruházat és felszerelési cikkek, mozdonyok, eleségkocsik, katonai anyagok és edények, hadiszolgálatra használható háta-, málhás- és hámos-állatok, a tábori felszerelés, páncéllemezek, hadihajók és ilyenek szokásos felszerelési tárgyak, továbbá az abszolút hadidugárú jegyzékébe fölvehetők oly eszközök, amelyek tisztán hadi célokra használhatók. Ilyenek kijelentését a többi hatalom kormányával tudatni kell.

Relatív hadidugárút oly anyagok képezik, amelyek békés célokra is használhatók.

Ilyenek:

Élelmiszerek,²⁾ takarmány, katonai célokra al-

¹⁾ Liszt id. m. 371-372. o.; Ullmann id. m. 528—529. o.; Eöttevényi Nagy id. m. 119. o. és Niemeyer id. m. 22. o.

²⁾ így Franciaország a kínai háborúban 1884—1885-

kalmas ruházati cikkek és cipők, arany és ezüst, akár rudakban, akár vert állapotban, papírpénz, háborúra alkalmas szállítási eszközök és alkatrészek, szilárd vagy mozgatható vasúti anyag, táviró-, távbeszélő- és drótnélküli táviróanyagok, léghajók, repülőgépek és alkatrészeik, valamint ily célokra alkalmas anyagok, tüzelőanyag, kenőcsök, lőpor és robbanóanyag, ha nem tisztán hadicélokra szolgál, tüskés drót és a megerősítésére vagy elvágására szolgáló szerszámok, patkóvas és patkoló szerszámok, nyeregszerszámok, látcsövek, nagyító-üveg és mindenféle nautikus (hajózási) eszközök.

Amennyiben más hadi és békés célokra szolgáló eszközök és anyagok minősítenének relatív hadidugárúknak, úgy azokat a többi hatalmakkal idejében tudatni kell.

Ép úgy azt is, ha valamely abszolút vagy relatív anyag ezek jegyzékéből kitörölni óliajtatik.

Oly tárgyakat, amelyek *hadi célokra nem használhatók*, nem szabad hadidugárúknak minősíteni.

Ilyenek:

Nyersgyapjú, nyersgyapot, nyersselyem, nyerslen, nyerskender, más szövőipari nyersanyag és az abból szőtt anyag, az olajtartalmú bogycok és vetemények, a kaucsuk, a gyanta, a gummi, lakk, komló, nyersbőrök, szarvak, csontok, elefántcsont, természetes és mesterséges trágya, az ércek, a földagyag, mész, kréta, kőzet, márvány, pala, porcellán,

ben a rizst, a japánok 1904-ben az italokat is hadidugárúknak nyilvánították. Csarada id. ni. 628. o.

üvegárúk, papír s az előállítására szükséges anyagok, szappan, festék, fénymáz, szóda, klórmész, kénsavas nátron, ammóniak, rézgalic, a mezőgazdasági, bányászati, szövőipari és könyvnyomtatógépek, nemeskövek, félnemeskövek, gyöngyök, gyöngyház, korall, torony-, faliórák, álló- és zsebórák (kronométerek kivételével), divatárúk, tollak, szőrmék, kefék, végül lakásberendezési és diszitési tárgyak s irodai bútorok és szerek.

Nem lehetnek hadidugárúk továbbá betegek és sebesültek részére szükséges szerek és eszközök, valamint oly tárgyak, melyek hajók vagy utasok használatára szolgálnak.

Betegek és sebesültek részére szolgáló tárgyak és anyagok, ha megállapítatik, hogy az ellenséges vagy az általa megszállott területről vagy az ellenséges haderő részére szállítatnak, úgy súlyos hadiszükség esetén kártérítés ellenében követelhetők.

Valamely árú akkor szolgál az ellenség részére, ha az okmányok hajópapír szerint az ellenséges kikötőben történik a kirakodás, ha az ellenséges haderőnek szállítatik, vagy ha az ellenséges kitötőt érinti, vagy az ellenséges haderővel találkozik, mielőtt az okmányilag megállapított semleges kikötőbe ér, hová az árú küldetik.

A relativ hadidugárú tárgyai akkor foglalhatók le, ha beigazolódik, hogy tényleg hadi célokra voltak rendelve.

A lefoglalás csak oly hajóval történhetik, amely az ellenséges kikötő felé tart s rakományát nem valamely közbeeső semleges kikötőben teszi ki.

Akár abszolút, akár relativ hadidugárút szállító hajókat el lehet foglalni nyílt tengeren, a hadviselő felek vizein, akkor is, ha közbeeső kikötőt akar elérni.

Egy előbb teljesített és már befejezett hadidugárú-szállítás miatt hajó le nem foglalható.

A hadidugárú tárgyai elkobozhatók, az ezeket szállító hajók csak akkor, ha a hajórakományát képező tárgyak felénél több érték, súly vagy kiterjedés szerint hadidugárú. Ha a hajó szabadon bocsáttatik, akkor a nemzetközi zsákmánybíróági eljárás, a hajó és rakományának gondozásából eredő költségek a hajó terhe gyanánt szerepelnek.

Ha a nyílt tengeren oly hajót találnak, amely az ellenségeskedésről nem tud, úgy a hadidugárúkat csak kártérítés ellenében lehet elkobozni, míg a hajó az elkobozástól mentes. A hadidugárú-nyilatkozat megtétele után bizonyos idő múlva érkező hajóról feltételeztetik, hogy tudott a nyilatkozatról. Egy, a hadidugárú-szállítás miatt feltartóztatott hajó, amely a vonatkozó szabályok szerint el nem kobozható, útjának folytatására feljogosítható, ha kapitánya hajlandó a hadidugárúkat a hadviselő fél hajójára szállítani. Az átadás a hajó naplójába bevezetendő. Az így lefoglalt tárgyakat az elvevő hadihajó meg is semmisítheti.

14. §. Ellenséges célzatú segély.¹⁾

Bármely *semleges* hajó és rakománya *elkobozható*:

¹⁾ III. fejt. 45-47. §.

a) ha célja határozottan az, hogy az ellenségnek besorozott egyéneket szállítson;

b) ha az ellenség érdekében hírszolgálatot teljesít;

c) ha a tulajdonos vagy a kapitány tudtával ellenséges csapatot vagy

d) az utazás alatt ellenséges hadműveleteket támogató egyéneket szállít; továbbá

e) ha az ellenségeskedésben közvetlenül részt vesz;

f) ha az ellenségtől a hajóra rendelt megbízott felügyelete alatt áll;

g) ha oly árut szállít, amelyeket az ellenséges kormány rakott fel.

Az elkobzás *kizárt* ha a hajónak az ellenségeskedésről nem volt tudomása, vagy nem volt alkalma a kifogásolt egyéneket partra szállítani.

Valamely hajónál akkor számíttatik fel, hogy a hadiállapotról tudomással bírt, ha az ellenségeskedés kitörése után egy ellenséges kikötőt hagyott el, vagy ha az ellenségeskedés a semleges államokkal közölve lett s utána ily kikötőt hagyott el.

A hajó mint hadidugárú miatt lefoglalt semleges hajó lesz kezelve.

Ha semleges kereskedelmi hajón az ellenséges haderőhöz tartozó személyek találatnak, úgy azok hadifogságba ejthetők még akkor is, ha a hajó a lefoglalásnak nincs alávetve.

15. §. Semleges zsákmányok megsemmisítése.¹⁾

Egy elfoglalt semleges hajót megsemmisíteni *nem szabad*, hanem egy oly kikötőbe kell vinni, hoi az elvétel jogossága fölött szabályszerűen döntenek.

A megsemmisítés *megengedhető*, ha a lefoglalt semleges hajónak ilyen kikötőbe való vitele az elfoglaló hadihajót abba a veszedelembé sodorná, hogy a hadműveleteket ezzel befolyásolja. A megsemmisítés előtt a hajón levő személyeket biztonságba kell helyezni, a hajóokmányokat pedig, melyek a megsemmisítés jogos voltát igazolják, a lefoglaló hadihajóra át kell szállíttatni.

A semleges hajót megsemmisítő fél köteles *igazolni*, hogy csak kivételes körülmények hatása alatt, a fentebb említett szükségből kifolyólag cselekedett így. Ha ezt nem tudja bizonyítani, úgy kártérítésre kötelezett.

A kártérítés kötelezettsége abban az esetben is fennáll, ha a hajó elvétele utólag (bíróilag) hatálytalannak nyilváníttatik.

Lefoglalható áru, amely egy le nem foglalt hajón találtatik, átvehető vagy megsemmisíthető, ha továbbvitelük a hadihajót veszélyeztetné vagy a hadműveleteket befolyásolja. Az átvett vagy megsemmisített tárgyak az elvevő által az illető hajó naplójába bevezetendő. A hajó ezután utjának folytatására jogosítható.

¹⁾ IV. fejt. 48-54. §.

16. §. A lobogó felcserélése.¹⁾

Az ellenséges hajónak az ellenségeskedés *előtti* egy semleges lobogó alá való pártolása csak akkor *érvényes*:

a) ha bebizonyul, hogy ez nem avégből történt, hogy az ellenséges hajó minőségével járó kötelezettségek alól magát kivonja;

b) ha az átpártolás az ellenségeskedés megkezdése előtt több mint harminc nappal történt, feltételekhez kötve nem volt, az érdekelt országok törvényhozásának megfelel és azzal a következménnyel jár, hogy a hajóval való rendelkezés és a hováfordításából eredő előny nem azé lesz, akié a hajó az átadás előtt volt.

A semleges hatalom rendelkezése alá való jutás *semmis*:

a) ha a hajó irományai között nincsen meg az átruházási okirat;

b) ha az átpártolás legalább hatvan nappal az ellenségeskedés előtt nem történt meg.

Ellenbizonyítás megengedhető.

Ha az átadás hatvan napnál rövidebb idő előtt történt és átadási okirat a hajón nincsen, akkor a hajó esetleges lefoglalása kártérítési igényt nem ad.

Az ellenségeskedések megkezdése *után* történt átpártolás *érvényes*: ha bebizonyítják, hogy az átpártolás nem azért történt, hogy az ellenséges hajói minőséggel összefüggő következményektől szabaduljon az.

¹⁾ V. fej. 55-56. §.

A *semmiség* kimondatik:

- a) ha az átpártolás a hajó útja alatt, vagy
- b) egy tengerzár alá vett kikötőben történt;
- c) ha a visszavásárlás vagy visszajuttatás joga ki lett kötve;
- d) ha nem teljesítettek azok a feltételek, amelyekről a régi állam törvényei szerint a bizonyos lobogó alatt való behajózással egybekötött következmények függnék.¹⁾

17. §. Ellenséges minőség.¹⁾

Valamely *hajó* ellenséges vagy semleges *minőségét* azzal a *lobogóval* jelölik meg, amelynek kitűzésére jogosítva van.

A hajó *rakományának* minőségét a *tulajdonosának* semleges vagy ellenséges volta határozza meg. Ha a rakomány semleges volta nem igazolható, úgy ellenségesnek tekintetik.

Az ellenséges hajó *rakományának* ellenséges minősége a rendeltetési helyre való megérkezésig fennáll, tekintet nélkül arra, hogy a szállítás alatt a tulajdonos személyében változás állott be. Ha azonban az elvétel előtt az ellenséges tulajdonos

¹⁾ E rendelkezés azért történik, miután minden hatalom tengerészetének vannak bizonyos szabályai arra nézve, hogy a lobogó kitűzése minő kötelezettségekkel és következményekkel jár. Ha tehát a hajó átadása anélkül történt, hogy a lobogó minőségével összefüggő eme feltételek teljesültek volna, maga az átadás is semmisnek tekintendő. Eöttevényi Nagy id. m. 127. o. lábja.

²⁾ VI. fejj. 57—60. §.

csődbejutása esetén egy korábbi semleges tulajdonos törvényes visszakövetelési jogát érvényesíti az árúra, akkor az ismét semlegesnek tekintetik.

18. §. A kíséret (fedezet¹⁾).

Semleges hajó, melyet saját hadihajója kísér, át nem kutatható.

A kíséreshajó parancsnoka a hadviselő fél hadihajó-parancsnokának kérelmére a hajók minőségéről és rakományáról mindazokat a felvilágosításokat megadni köteles, amelyek megszegése végett különben az átkutatás volna szükséges.

Ha a hadviselő fél hadihajója parancsnokának oka van azt feltételezni, hogy a kíséreshajó parancsnokát tévedésbe ejtették, közli vele gyanúját. Ilyenkor csak a kíséreshajó parancsnokának van joga vizsgálatot foganatosítani, melynek eredményét jegyzőkönyvbe veszi s másolatban a hadihajó parancsnokával közli.

Ha a tények a kíséreshajó parancsnokának véleménye szerint egy vagy több hajó lefoglalását megokolttá teszik, akkor ezektől a kíséret védelme megvonandó.

19. §. Az átkutatás ellen való ellenállás.¹⁾

Feltartóztatási, átkutatási és lefoglalást jog szabályszerű gyakorlása elleni *erőszakos ellenállás* minden esetben a *hajó elkobzását* vonja maga után.

¹⁾ VIII. fej. 61-61. §.

²⁾ VIII. fej. 63. §.

Rakománya ép olyan elbánás alá esik, mint az ellenséges hajóé s a kapitány vagy a hajótulajdonos árui ellenségeseknek tekintetnek.

20. §. A kártérítés.¹⁾

Ha a zsákmánybíróság a hajóárúk lefoglalását *nem hagyja jóvá*, vagy ha az bírói eljárás nélkül *felfüggesztetik*, az esetben *kártérítés* adandó még akkor is, ha elegendő ok volt a lefoglalásra.

A nyilatkozat 65 71. §-ai a *záróhatározatokra* vonatkoznak. Ezek szerint az aláíró hatalmak kötelezik magukat arra, hogy ha oly háború ütne ki, melynek összes felei a nyilatkozatot elfogadták, e szabályokat kölcsönösen betartják, a fegyveres erejüket, hatóságukat ezeknek megfelelő utasításokkal látják el. A zsákmánybíróságaik szintén e határozványok szerint járnak el.

Az aláíró hatalmak csak tizenkét év után mondhatják fel az egyezményt. A nyilatkozathoz azok az államok is hozzájárulhatnak, amelyek a konferencián nem vettek részt.

¹⁾ IX. fej. 64. §.

Függelék.

Kimutatás

hogy a hadijogra vonatkozó egyes egyezményeket ezideig mely államok erősítették meg. (1913. évi 5351. M. E. sz. rendelet. Bud. Közlöny 1913. é. 276. sz.)

1907. évi III. egyezményt:

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Bolivia, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Guatemala, Haiti, Japán, Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Németalföld, Portugál, Rumania, Oroszország, Salvador, Sziám, Svédország, Svájc, Nagybritannia, Kína és Nicaragua.

IV.

Ausztria-Magyarország,*) Németbirodalom,*) Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Bolivia, Cuba, Dánia, Franciaország, Guatemala, Haiti, Japán,*) Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Németalföld, Portugál, Rumania, Oroszország,*) Salvador, Sziám, Svédország, Svájc, Nagybritannia és Nicaragua.

*) A szabályzat 44. cikkének kirekesztésével.

V.

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Bolivia, Cuba,

Dánia, Spanyolország, Franciaország, Guatemala, Haiti, Japán, Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Németalföld, Portugál, Rumania, Oroszország, Salvador, Sziám, Svédország, Svájc, Kína és Nicaragua.

VI.

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, *) Belgium, Cuba, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Guatemala, Haiti, Japán, Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Németalföld, Portugál, Rumania, Oroszország, *) Salvador, Sziám, Svédország, Svájc, Nagybritannia és Nicaragua.

*) A 3. és a 4. cikk 2. bekezdésének kirekszetésével

VII.

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, Belgium, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Guatemala, Haiti, Japán, Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Németalföld, Portugál, Rumania, Oroszország, Salvador, Sziám, Svédország, Svájc Nagybritannia és Nicaragua.

VIII.

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, *) Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Dánia, Franciaország, *) Guatemala, Haiti, Japán, Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Németalföld, Rumania, Salvador, Sziám, *) Svájc, Nagybritannia, *) Spanyolország és Nicaragua.

*) Németbirodalom és Franciaország a 2. cikket, Sziám, az 1. cikk 1. bekezdését rekesztette ki, Nagybritannia pedig fenntartással élt.

IX.

Ausztria - Magyarország, Németbirodalom,*)
 Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Bolivia, Cuba,
 Dánia, Franciaország,*) Guatemala, Haiti, Japán,*)
 Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Né-
 metalföld, Portugál, Rumania, Oroszország, Salva-
 dor, Sziám, Svédország, Svájc, Nagybritannia,*)
 Kína és Nicaragua.

*) Az 1. cikk 2. bekezdésének kirekesztésével.

X.

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, Ame-
 rikai Egyesült Államok, Belgium, Bolivia, Kína,*)
 Cuba, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Guate-
 mala, Haiti, Japán, Luxemburg, Mexikó, Norvég-
 ország, Panama, Németalföld, Portugál, Rumania,
 Oroszország, Salvador, Sziám, Svájc, Svédország
 és Nicaragua.

*) A 21. cikk kirekesztésével.

XI.

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, Ame-
 rikai Egyesült Államok, Belgium, Dánia, Spanyol-
 ország, Franciaország, Guatemala, Haiti, Japán,
 Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Né-
 metalföld, Portugál, Rumania, Salvador, Sziám, Svéd-
 ország, Svájc, Nagybritannia és Nicaragua.

XII.

Ezideig még nem lett megerősítve.

XIII.

Ausztria - Magyarország, Németbirodalom, *)
 Belgium, Dánia, Franciaország, Guatemala; Haiti,

Japán,*) Luxemburg, Mexikó, Norvégország, Panama, Németalföld, Portugál, Rumania, Oroszország, Salvador, Sziám,*) Svédország, Svájc, Amerikai Egyesült Államok,*) Kína és Nicaragua.

*) Németbirodalom a 11., 12., 13. és 20. cikk, Japán a 19. és 23. cikk, Sziám a 17., 19. és 23. cikk, Kína a 14. cikk 2. bekezdését, a 19. cikk 3. bekezdését és a 27. cikket rekesztette ki. Az Amerikai Egyesült Államok fenntartással éltek.

Az 1899. évi első konferenciának a hadijogra vonatkozó egyezményei a következő államokkal szemben érvényesek még:

II. Egyezmény (A szárazföldi háború törvényei és szokásai. Szövegét 1. Bud. Közi. 1913. é. 250. sz.): Argentina, Brazília, Bulgária, Chile, Kína, Kolumbia, Domingói köztársaság, Ecuador, Spanyolország, Görögország, Olaszország, Montenegró, Paraguay, Peru, Perzsia, Szerbia, Törökország, Uruguay és Venezuela.

III. Egyezmény. (Az 1864. évi augusztus hó 22-én kelt „Genfi Egyezmény” elveinek alkalmazása a tengeri háborúra. Szövegét 1. Bud. Közlöny 1913. é. 250. sz.): Argentina, Brazília, Bulgária, Chile, Kolumbia, Domingói köztársaság, Ecuador, Nagybritannia, Görögország, Olaszország, Montenegró, Paraguay, Peru, Perzsia, Szerbia, Törökország, Uruguay és Venezuela.

Mindegyik hatalom az egyezmény 10. cikkét kirekesztette.

Az első hágai békekonferencián létrejött két¹⁾ nyilatkozatot megerősítették (i. m. I. r. 10. o.):

I. (i. m. 5. §. 1. p.):

Ausztria-Magyarország, Németbirodalom, Belgium, Kína, Dánia, Spanyolország, Amerikai Egyesült Államok, Mexikó, Franciaország, Nagybritannia, Görögország, Olaszország, Japán, Luxemburg, Montenegró, Németalföld, Perzsia, Portugál, Rumania, Oroszország, Szerbia, Sziám, Svéd- és Norvégország, Svájc, Törökország, Bulgária és Nagybritannia.

II. (i. m. I. r. 5. §. 2. p.):

Mint a II.-nál és Portugália.

¹⁾ A léghajókról robbanószerkeket ledobását tiltó harmadik nyilatkozat nincs megerősítve.

Hágai első konferencia I, 9, 10.; II, 8.
 Hágai második konferencia I, 10, 12.; II, 9.
 Hajókönyv II, 45.
 Hajónapló II, 23, 50, 52.
 Hajojavítás II, 37, 38.
 Hajó megváltása I^p 14.
 Halászhajók II, 30.
 Halottakról I, 43, 63, II, 26.
 Határon átkelés I, 67.
 Hírlapi levelező I, 36.

I

ítélet II, 43.
 Jelvénye védett épületeknek II, 21.
 Jegyzőkönyv II, 55.

K

Kábel I, 59.
 Kalózhajó II, 30.
 Kartel I, 71.
 Kapituláció I, 71.
 Kártérítésről I, 15.; II, 50, 52, 56.
 Kegyelem f., 24.
 Kémekről I, 26, 27, 28
 Kényszertartozás I, 62.
 Kereskedelmi forgalom korlátozása I, 18.
 Kereskedelmi hajók átalakítása II, 15, li.
 Kereskedelmi hajók elvonulása II, 13.
 Kikötési kedvezmény I, 43.
 Kímélet bombázásnál I, 55. II, 21.
 Kiséret II, 55.
 Kísérőlevél I, 71,
 Kísérőhajó II, 55.
 Kivételes hatalom I, 17.
 Költségmegtérítés I, 69.
 Kombattans (és nem) J., 22.
 Konzul II, 45.
 Kórházhajók II, 22.
 „ kedvezménye,

ismertetőjele, színei II 23.
 Küldönc (futár) I, 23.

L

Lakosságról I, 44, 60, 61, 67.
 Lefoglalásról II, 14., 41).
 Levelek II, 30.
 Londoni tengernyilatkozat I, 12.; II, 10.
 Lobogó felcserélés II, 53.

M

Magántárgyak II, 26.
 Markotányos (szállító) I, 36
 Megszállás I, 56.
 Megsemmisítés II, 52.
 Mérgezés I, 24.

N

Nemzetközi jog jelenségei I, 7
 Nemzetközi jog előmunkásai I, 8.
 Nemzetközi szerződések I, 18.
 Néphad (milícia; I, 19, 20.

O

Oltalmi őrségek I, 52.
 Ostrom és bombázás I, 55.; II, 19, 20, 21.
 Orvtámadás I, 24.
 Önkéntes csapattest I, 19.

P

Párisi deklaráció I, 8.; II, 7, 28.
 Polgári hatóság I, 58.
 Portómentesség I, 37.
 Postaforgalom ellenőrzése I, 17.

R

Rakományminőség II, 54.
 Relatív dugárú II, 47.

Rendszabályok I., 17.
 Révkalauz II., 34.
 Rögtönbiráskodás I., 17.
 Római jog I., 7.
 Rombolás I., 26.

S, Sz

Segítőegyesületek (önkéntes) I., 48.
 Segítőegyesületek hadifoglyokért I., 38.
 Semlegesség I., 65.
 „ kezdete I. 68.
 Semlegesség megsértése J., 66.
 Semlegesség megszűnése I., 68., 70.
 Semleges személyek I, 70.
 Semlegességi jogok II., 32.
 Semlegesek oltalma I., 18.
 Sérthetlenség I., 66.
 Szentpétervári nyilatkozat I, 9.
 Szikratávíró II., 25, 26.
 Szintér II., 11.
 Szolgáltatások II.; 20, 62.
 Szökevényekről II., 53.

T

Támadó háború I., 13.
 Tartózkodás semleges köztöbén II., 35, 37.
 Tengeri háború II., 11.
 Tengerzár embargo I., 17.
 II., 44.
 Tiltott eszközök I., 23.
 „ lövedékek L, 23, 24.

Tudakozódó iroda I., 36, 69
 Tulajdon (állami) I., 58.
 „ (magán) I., 50,
 60, 72.
 Tulajdon elpusztítása I., 25
 Tudakozódó iroda I., 36,
 69.
 Tűszok I., 53.

U

Ultimátum I., 16.
 Ütközőaknák II., 17, 18.

V

Vallás gyakorlása L, 61.
 „ tisztelete I., 38.
 Várátadás I., 72.
 Vasúti eszközök I., 53, 59.
 „ felszerelés I, 70.
 Védő háború I., 13.
 „ levél I., 71.
 Védtelen bántalmazása I.,
 24.
 Végredelet I., 38.
 Vesztfáli béke I., 7.
 Visszaélés I., 25.
 Visszszakmány II., 15.
 Vöröskereszt-egyezmény
 I., 9.

Z, Zs

Záróhatározat II., 56.
 Zsákmány I., 43, 62, 63;
 II., 28, 35, 36, 38.
 Zsákmánybíróság II., 36,
 41, 43.

Megjegyzés: Az I. r. 11. oldalán kimaradt: „3. Az ellenségeskedés megkezdéséről”.